НОВАЯ ЭРА НАУКИ И ЗНАНИЙ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
global-science-review.com
editor@global-science-review.com

HUDUDLARDA AHOLI BANDLIGINI TA’MINLASH VA TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Djurayeva Ruxsora Nematilloyevna
Buxoro davlat universiteti, Iqtisodiyot kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya.

Ushbu maqolada hududlarda aholi bandligini ta’minlash va turmush farovonligini oshirishning iqtisodiy omillari ko‘rib chiqiladi. Ish o‘rinlari yaratish, kichik biznesni rivojlantirish, kasbiy tayyorgarlik va mahalliy infratuzilmani yaxshilashning o‘zaro bog‘liqligi yoritiladi. Shuningdek, hududiy bandlik siyosatini samaraliroq tashkil etishga doir amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: aholi bandligi, turmush farovonligi, hududiy iqtisodiyot, daromad, tadbirkorlik, mehnat bozori, kasbiy tayyorgarlik.

Kirish

Aholining munosib ish bilan ta’minlanishi va barqaror daromadga ega bo‘lishi hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Bandlik faqat ish o‘rni mavjudligini emas, balki mehnat sharoiti, ish haqi va kasbiy o‘sish imkoniyatlarini ham qamrab oladi. O‘zbekiston Respublikasining “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni bandlik sohasidagi munosabatlarni tartibga solishning huquqiy asoslarini belgilaydi1

Hududlar iqtisodiy salohiyati, infratuzilmasi va mehnat resurslari bo‘yicha farqlanadi. Shu sababli bandlikka oid chora-tadbirlar har bir hududning ehtiyojiga mos bo‘lishi zarur. Maqolaning maqsadi aholi bandligi va farovonligini oshirishga

1 O‘zbekiston Respublikasining “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 20-oktabr, O‘RQ-642-son. https://lex.uz/docs/-5055690

ta’sir qiluvchi omillarni umumlashtirish hamda amaliy mexanizmlarni taklif etishdan iborat.

Tadqiqot usullari

Maqolada ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, taqqoslash, mantiqiy tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot konseptual xarakterga ega: unda muayyan hudud bo‘yicha yangi so‘rovnoma yoki ekonometrik hisob-kitob natijalari keltirilmaydi. Takliflar mehnat bozori va hududiy rivojlanishning umumiy iqtisodiy qonuniyatlariga tayangan holda shakllantirildi.

Asosiy qism va muhokama

Aholi farovonligi ko‘p qirrali tushuncha bo‘lib, u oilaning daromadi, iste’mol imkoniyati, ta’lim va tibbiy xizmatlardan foydalanishi, uy-joy sharoiti hamda ijtimoiy xavfsizligini o‘z ichiga oladi. Bandlik ushbu ko‘rsatkichlarga bevosita ta’sir qiladi: ish bilan ta’minlangan shaxs daromad oladi, oila xarajatlarini qoplaydi va jamg‘arma shakllantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Biroq past haq to‘lanadigan yoki mavsumiy ish farovonlikni doimiy oshirish uchun yetarli bo‘lmasligi mumkin.2

Birinchi muhim yo‘nalish — kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash. Mahalliy mahsulotni qayta ishlash, savdo, maishiy xizmat va hunarmandchilik kabi faoliyat turlari yangi ish o‘rinlarini yaratishi mumkin. Bunda faqat kredit ajratish emas, balki bozor topish, hisob-kitob yuritish va mahsulot sifatini oshirish bo‘yicha maslahat berish ham muhimdir.

Ikkinchi yo‘nalish — kasbiy ko‘nikmalarni mehnat bozori talabiga moslashtirish. Ish beruvchilar ehtiyojini muntazam o‘rganish, qisqa muddatli amaliy kurslar tashkil etish va o‘qitish jarayonini korxonalar bilan hamkorlikda olib borish

2 International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends 2024. Geneva: ILO, 2024.

ishga joylashish imkoniyatini kengaytiradi. Ayniqsa, yoshlar va uzoq vaqt ish topa olmagan fuqarolar uchun kasbga yo‘naltirish xizmatlari zarur.3

Uchinchi yo‘nalish — infratuzilmani yaxshilash. Transport, elektr energiyasi, internet va savdo maydonlarining mavjudligi tadbirkorlik xarajatlariga ta’sir etadi. Qulay infratuzilma yangi korxonalar ochilishi va ishchi kuchining ish joyiga yetib borishini yengillashtiradi. Shu bilan birga, ayollar bandligini oshirishda maktabgacha ta’lim xizmatlaridan foydalanish imkoniyati ham muhim ahamiyatga ega.

To‘rtinchi yo‘nalish — bandlik dasturlarini natija asosida baholash. Dastur muvaffaqiyati faqat o‘qitilgan yoki ro‘yxatga olingan shaxslar soni bilan emas, balki ishga joylashganlar ulushi, olti oydan keyin ishda qolish darajasi va daromadning o‘zgarishi bilan ham o‘lchanishi kerak. Bunday yondashuv mablag‘larni samarali taqsimlashga yordam beradi.4

Amaliy takliflar

Hududlarda bandlik va farovonlikni oshirish uchun quyidagi mexanizmlar tavsiya etiladi: birinchidan, mahalla va tuman kesimida kasblarga talab xaritasini shakllantirish; ikkinchidan, kasbga o‘qitish dasturlarini ish beruvchilar buyurtmasi bilan bog‘lash; uchinchidan, yangi tadbirkorlarga kredit bilan bir qatorda buxgalteriya va marketing maslahati berish; to‘rtinchidan, transport va raqamli infratuzilmani bandlik salohiyati yuqori joylarda rivojlantirish; beshinchidan, har bir bandlik dasturining natijasini ochiq ko‘rsatkichlar asosida monitoring qilish.

Taklif etilgan mexanizmlarning samaradorligini baholashda bandlik darajasi, rasmiy ish o‘rinlari soni, o‘rtacha mehnat daromadi, kasbiy kurs bitiruvchilarining ishga joylashish ulushi va kichik korxonalar faoliyatining davomiyligi kabi

3 Becker, G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1993.

4 World Bank. World Development Report 2013: Jobs. Washington, DC: World Bank, 2012.

ko‘rsatkichlardan foydalanish mumkin. Ularning dinamikasi bir necha yil davomida kuzatilsa, amalga oshirilgan choralar natijasini aniqroq baholash imkoniyati yuzaga keladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, aholi bandligini ta’minlash va turmush farovonligini oshirish o‘zaro bog‘liq vazifalardir. Barqaror natijaga erishish uchun ish o‘rinlarini ko‘paytirish bilan birga mehnat unumdorligi, kasbiy malaka, tadbirkorlik muhiti va infratuzilmani rivojlantirish zarur. Hududlarning o‘ziga xos imkoniyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan va natijasi muntazam baholanadigan dasturlar iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 20-oktabr, O‘RQ-642-son. https://lex.uz/docs/-5055690
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni (tarixiy hujjat; 2026-yilda kuchini yo‘qotgan). https://lex.uz/docs/-6600413
3. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook: Trends 2024. Geneva: ILO, 2024.
4. Sen, A. Development as Freedom. New York: Alfred A. Knopf, 1999.
5. Becker, G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
6. Todaro, M. P., Smith, S. C. Economic Development. 12th ed. Pearson, 2015.
7. World Bank. World Development Report 2013: Jobs. Washington, DC: World Bank, 2012.
8. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Rasmiy statistika ma’lumotlari. https://stat.uz/

9. International Labour Organization. Work for a Brighter Future: Global Commission on the Future of Work. Geneva: ILO, 2019.
10. International Labour Organization. Global Employment Trends for Youth 2024: Decent Work, Brighter Futures. Geneva: ILO, 2024.
11. World Bank. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. Washington, DC: World Bank, 2019.
12. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock. New York: UNDP, 2024.
13. Organisation for Economic Co-operation and Development. Good Jobs for All in a Changing World of Work: The OECD Jobs Strategy. Paris: OECD Publishing, 2018.
14. Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market. Paris: OECD Publishing, 2023.
15. United Nations General Assembly. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution A/RES/70/1, 2015.